

University of Groningen

Intrapersonal factors, social context and health-related behavior in adolescence

Veselska, Zuzana

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:

2010

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

Veselska, Z. (2010). *Intrapersonal factors, social context and health-related behavior in adolescence*. s.n.

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

Samenvatting

Aangenomen wordt dat patronen van riskant gezondheidsgedrag, begin en ontwikkeling gedurende de adolescentie voorspellend zijn voor dergelijk gedrag op de volwassen leeftijd en voor de gezondheidsschadende consequenties ervan. Ook de basis van gezondheidsbevorderend gedrag lijkt te liggen in de kinderleeftijd en de adolescentie. Onderzoek bevestigt het bestaan van verschillende groepen van determinanten, waaronder intrapersoonlijke, interpersoonlijke en social-culturele, op het gezondheidsgedrag van de adolescent. Dit proefschrift heeft betrekking op gezondheidsgedrag en poogt bij te dragen aan het inzicht in de mogelijke determinanten daarvan. Het accent ligt op intrapersoonlijke factoren, met zelfperceptie als centraal thema, en op de aanvullende bijdrage van factoren uit andere groepen (interpersoonlijk en sociaal-cultureel).

In dit proefschrift worden verschillende vragen onderzocht. De algemene vraag is de relatie tussen zelfperceptie (bijvoorbeeld zelfwaardering, self-esteem; gevoel van eigenwaarde, self-liking; zelfcompetentie, self-competence; en eigen-effectiviteit, self-efficacy) en gezondheidsgedrag (bijvoorbeeld roken, dronkenschap, cannabisgebruik en lichamelijke inspanning) bij adolescenten. Daarnaast is de bijdrage van andere intrapersoonlijke factoren, zoals persoonlijkheid, psychische gezondheid en weerbaarheid aan deze relatie onderzocht. Tenslotte is de rol van sociaal-economische status als achtergrondvariabele onderzocht. Vanuit de algemene vraag van dit proefschrift zijn vijf onderzoeksvragen in dit proefschrift beantwoord, die gericht zijn op het verband tussen sociaal-economische status en zelfwaardering, en de mogelijke bijdrage van andere factoren (Hoofdstuk 3), het verband tussen zelfwaardering en weerbaarheid met roken en cannabisgebruik (Hoofdstuk 4), het verband tussen eigen-effectiviteit en roken en de mogelijke bijdrage van affectiviteit (Hoofdstuk 5), het verband tussen aspecten van het zelf en lichamelijke inspanning (Hoofdstuk 6) en het verband tussen sociaal-economische status en lichamelijke inspanning en de mogelijke bijdrage van zelfwaardering (Hoofdstuk 7). De antwoorden komen aan de orde in de hoofdstukken 3 tot en met 7.

Hoofdstuk 1 bevat een algemene inleiding over de verbanden tussen de belangrijkste constructen uit dit proefschrift: zelfperceptie (zelfwaardering, gevoel van eigenwaarde, zelf-competentie en eigen-effectiviteit), andere intrapersoonlijke factoren (zoals persoonlijkheid, psychische gezondheid en weerbaarheid) en gezondheidsgedrag (bijvoorbeeld roken, dronkenschap, cannabisgebruik en lichamelijke inspanning). De algemene vraag en de onderzoeksvragen van het

proefschrift worden ook in dit hoofdstuk gepresenteerd, met daarbij een model voor de onderzochte variabelen.

De opzet van het onderzoek wordt geschetst in Hoofdstuk 2, dat verder ingaat op de dataverzamelingen en de steekproeven die in dit proefschrift zijn gebruikt. Daarnaast wordt een korte beschrijving van de meetinstrumenten en de analysemethoden gegeven.

In Hoofdstuk 3 wordt het verband tussen sociaal-economische status en zelfwaardering gedurende de adolescentie onderzocht, en de mogelijke bijdrage daaraan van persoonlijkheid, psychische gezondheid en sociale steun. De resultaten laten zien dat adolescenten met een lagere sociaal-economische status een lager zelfwaardering hebben. Dit verband veranderde na toevoeging van persoonlijkheid en psychische gezondheid, maar niet na toevoeging van sociale steun. Family affluence als indicator van sociaal-economische status bleef een significant verband laten zien met zelfwaardering in alle modellen, maar de verklarende kracht ervan nam af na toevoeging van persoonlijkheidsdimensies en psychische gezondheid (depressie/angst en sociaal disfunctioneren).

In Hoofdstuk 4 komt de invloed van zelfwaardering en weerbaarheid op gezondheidsgedrag (ooit roken, regelmatig roken en cannabisgebruik) bij jongens en meisjes in de adolescentie aan de orde. De resultaten geven aan dat van de twee maten voor zelfwaardering, alleen negatieve zelfwaardering een significant verband heeft met gezondheidsschadend gedrag bij adolescente jongens en meisjes zodanig dat de kans op ooit roken of cannabisgebruik en de kans op regelmatig roken toeneemt. Het significante verband verdween bij meisjes na toevoeging van de weerbaarheid subschalen aan het model. Jongens en meisjes verschilden niet met betrekking tot de weerbaarheidsfactoren. In beide groepen was er een significant verband tussen dezelfde factoren (gestructureerde stijl, sociale competentie en cohesie van het gezin) en gezondheidsschadend gedrag. Gestructureerde stijl en cohesie van het gezin deden de kans op ooit roken en cannabisgebruik, en op regelmatig roken afnemen terwijl sociale competentie die kans verhoogde.

In Hoofdstuk 5 wordt ingegaan op het verband tussen eigen-effectiviteit en gezondheidsgedrag (ervaring met roken, regelmatig roken) gedurende de adolescentie en de mogelijke invloed van affectiviteit. Eigen-effectiviteit bleek een significant verband te hebben met rookgedrag (ooit gerookt hebben, en ook regelmatig roken), maar alleen in samenhang met affectiviteit. Sociale eigen-effectiviteit deed de kans op ooit gerookt hebben en op regelmatig roken toenemen bij adolescenten. Daarnaast bleek negatieve affectiviteit een verband te hebben met beide aspecten van rookgedrag en positieve affectiviteit met regelmatig roken. Positieve affectiviteit deed de kans op roken afnemen terwijl negatieve affectiviteit deze deed toenemen. Algemene eigen-effectiviteit bleek geen significant verband te hebben met rookgedrag.

In Hoofdstuk 6 wordt ingegaan op de verbanden tussen zelfperceptie (zelfwaardering, gevoel van eigenwaarde, zelf-competentie, en eigen-effectiviteit) en verschillende niveaus van lichamelijke inspanning bij jongens en meisjes in de adolescentie. Uit de resultaten blijkt dat positieve zelfwaardering, gevoel van eigenwaarde, zelf-competentie, algemene eigen-effectiviteit en sociale eigen-effectiviteit hoger zijn bij adolescenten die vaker lichamelijke inspanning hebben en negatieve zelfwaardering juist lager. De verschillen waren meer uitgesproken bij meisjes in vergelijking met jongens. Gevoel van eigenwaarde en sociale eigen-effectiviteit waren hoger bij jongens die vaker lichamelijke inspanning hadden. Tegelijkertijd waren positieve zelfwaardering, gevoel van eigenwaarde, zelf-competentie en algemene en sociale eigen-effectiviteit hoger, en negatieve zelfwaardering lager bij meisjes die vaker lichamelijke inspanning hadden.

In Hoofdstuk 7 wordt het verband tussen sociaal-economische status en lichamelijke inspanning bij adolescenten onderzocht en de mogelijke bijdrage van zelfwaardering. De resultaten laten zien dat jongeren met een hoge sociaal-economische status vaker aan regelmatige lichamelijke inspanning doen dan hun leeftijdgenoten met een gemiddelde of lage sociaal-economische status en dat ze ook een hogere zelfwaardering rapporteren. Het verband tussen sociaal-economische status en lichamelijke inspanning werd zwakker na het toevoegen van zelfwaardering, wat suggereert dat tenminste een deel van dit verband wordt gemedieerd door self-esteem. Het verband tussen sociaal-economische status en lichamelijke inspanning zou dus gemedieerd kunnen worden door de zelfwaardering van adolescenten.

Tenslotte worden in Hoofdstuk 8 de belangrijkste bevindingen van de studie besproken in de context van theoretische achtergrond. Vervolgens wordt ingegaan op de belangrijkste sterke punten en beperkingen van de studie. Het laatste onderdeel van dit hoofdstuk is gericht op de mogelijke consequenties voor toekomstig onderzoek en voor de praktijk van de publieke gezondheid.

Inzicht in de factoren die verband houden met gezondheidsgedrag van adolescenten en hun causale paden is essentieel voor preventie en gezondheidsvoorlichting. De bevindingen zoals gerapporteerd in dit proefschrift ondersteunen de gedachte dat er een verband is tussen zelfperceptie en gezondheidsgedrag van adolescenten. Ze werpen ook enig licht op de bijdrage van factoren uit de sociaal-culturele, intrapersoonlijke en interpersoonlijke domeinen. Het is belangrijk om hier aandacht aan te besteden, om te bereiken dat effectieve gezondheidbevorderingsprogramma's worden voorbereid.

